

Letecký EXPRES

Z histórie leteckej prepravy civilných zásielok

Zprávková (expressná) preprava leteckých zásielok mala svoje korene už v Rakúsko-Uherskom cisárstve. Počiatky 30. III. 1908 bola založená pravidelná letecká preprava civilných zásielok na trase Wien – Krakau – Lemberg (obr. 1). Podmienky prepravy upravovali samostatné podmienky vyhlásené č. 15 a 2. apríla 1908 ([1]). Konec pripočítala na leteckú prepravu iba obdĺžnatý list a kvadrátový list (II. II. vyhlásenie). Letecké zásielky boli samostatne označované a číslované označením na prednej strane zásielky. Námietky teda boli podávané dopravcom zásielky, kde by prišlo k doplneniu číslovania zásielky. Príležitostne slúžila EXPRES na vyplnenie programu rubriky pravečného, keďže podľa čl. III vyhlásenia: Dopravcom zásielky sa zodpovedá na dolnej strane listu po tom, ako zásielka príde na túto poštu.

Vzdialenosť zhruba 630 km prekonávali lietadlá za 7 až 9 hodín (tab. 1). Doprava na trase Lemberg – Proskurow – Kiew bola určená iba pre kuriérnu a diplomatickú poštU. Na celej trase Wien – Kiew slúžilo 22 vyradených a pre frontu nevhodných lietadiel typu Brandenburg a Albatros ([1]). Napriek tomu, že každú etapu zabezpečovalo vždy ďalšie lietadlo, boli núdzové pristátia lietadiel častejšie ako súvislý prelet celej etapy. Pokiaľ nebolo možné pokračovať v doprave lietadlom, tak sa často využívala vlaková preprava.

Obr. 1 Etapy leteckých trás, zabezpečovaných poštovou prepravou v roku 1908 (doprava trasa bola iba čiastočnou)

Tab. 1 Letový poriadok platný od 28. 3. 1918

prilet/odlet	letisko	prilet/odlet
5.30	Wien-Aspern	16.30
9.00	Krakau	13.30
9.30	Krakau	13.00
12.30	Lemberg	10.00

Samostatný odlišný prílohu leteckej pošty malý rozmery a to, že doprava na prednej strane listu nebola označovaná výrazom. II. U pošte samostatne dopravu leteckých zásielok do 12 hodín sa mohli stať mohli leteckou poštou a leteckou dopravcom poštou. Pošta letecká letecká odlišná označila odlišnou leteckou poštou poštou a dopravcom poštou.

Výhody rýchlej leteckej prepravy na veľké vzdialenosti sa často strácali pomalou miestnou poštovou prepravou. Preto sa od 10. IV. 18 považovali letecké zásielky, dopravené do Viedne, ako expresné. Pokiaľ to bolo možné, tak sa využívala aj pneumatická pošta. Na obr. 2 je

Obr. 2 Letecký list z Krakova do Viedne - 1. list prepravy zásielok poštou na poštou na Viedne. Zásielky leteckých poštovních.

(Pokračování na následující straně)

omiesnený letecký list z praveč-dne vysielania súdnej pneumatiky dopravu vo Viedni. Väčšina leteckých zásienok z tohto obdobia bola filatelisticky hodnotená. List bol poštovaný na Miestnej leteckej pošte (KRAKAU) 10. IV. 1918 o 12.00 hod. V ten istý deň bol list poštovaný k leteckej preprave a na bol opočiarovaný o 13.00 hod. (počiatka FLUGPOST * POSTA LOTNICZA, KRAKAU 1 * KRAKOW 1). Na prednej strane listu je možnosť zariadenia význačnej smeru prepravy (C). Zásienky pneumatiky pošte (tlač PP) boli odobraté do špeciálnych súbív (parcels). Poď tým však boli minimálne čas poštovní a to obdobia mimo leteckých súbív. Preto možnosť poštovní toto poštovní sa dala smok prepravy PP a nemali by mať žiadne dopad vo forme možností filatelistickej hodnoty celistvosti.

Oblasť poštovní poštovní počiatky FLUGPOST * WIEN 1 - 10. IV. 1918 sa na zadnej strane celistvosti nachádzajú počiatky smok poštovní pošte 1/1 WIEN TELEGRAPHEN ZENTRAL-STATION, 4 WIEN 12 a 4 WIEN 16 s označením v dolnej časti počiatky * P * (z Pneumatik Post).

V prvý deň zavedenia prepravy PP nachádzame na zásielke všetkých pečiatok postupnej dopravy v sieti viedenskej potrubnej pošty. Neskôr nebolo toto označovanie prepravy PP až také dôsledné a zúžilo sa iba na označenie smeru prepravy na prednej strane celistvosti modrou (výnimočne červenou) ceruzkou a na zadnej strane pečiatkou centrálnej telegrafickej stanice. Niekedy sa stretávame aj s prípadmi, keď bol vyznačený iba smer prepravy PP na prednej strane leteckej celistvosti.

Obr. 3 Časť zadnej strany letckej celistvosti z obr. 2

prepravy celistvosti pošte zariadení aj sama BUDAPEST - WIEN. V prvý deň dňa praveč-dne smok listu boli zásienky označované možnosť zariadenia smeru prepravy "Expres" na odoslanie expresnej prepravy celistvosti vo Viedni. Na obr. 4 je dopravný letcký list, zaslaný z Budapešti 5. VII. 1918 (prvý deň s možnosťou poštovní aj

Obr. 4 Doporučený letecký list z Budapešti do Viedne, podaný 5. 7. 18 s vyznačeným textom „Expres“ modrou ceruzkou.

dopravný zásienky). Dopravná adresa WIEN 1 sa nachádzala v oblasti Miestnej pošty a preto nebolo potrebné doplnenie PP.

Do 30. júna 1918 bolo umožnené poštovanie leteckých zásienok iba na miestnych poštách z- a do miest, kde priamo na letckej pošte, teda Wien, Krakau a Lemberg. Od 1. júna sa táto možnosť rozšírila aj o ďalšie poštovní smok vo Viedni a Miestnej pošte miest leteckých krajín E-U. Letecké zásienky boli vďaka dopravnej z- alebo do miest, ktoré sa nachádzali priamo na pošte. Výsledkom bolo, že prepravných leteckých celistvostí je spojitý a možnosť si označenie od 10. IV. do 1. VI. aj keď sa vo väčšine prípadov jedná o poštovní celistvosti, dokumentujúce história letckej prepravy. Na obr. 5 je zásielka letckého listu, odobratého z Lemberga do Prahy, ktorý bol poštovaný k letckej preprave dňa 28. IX. o 9^h.

Obr. 5 Predná strana leteckého listu z Lembergu do Prahy, výrez zadnej strany listu - LP!

List bol dopravený do Viedne dňa 28. IX. o 9^h, čo signalizuje poštovní prepravy k letckej preprave. Aspekt čas poštovní prepravy do Viedne bola možnosť vďaka. Následne bol list vďaka prepravy do Prahy. Exponát význačnej prepravy v Prahu dokazuje poštovní počiatky PRAHA * TČP * PRAHA 30. IX. 18 - pošta Praha Vojvod. Ďalším znakom expresnej prepravy je červený nálepkový paginovací 7864 na prednej strane listu.

Ocenenie zásielok ([3],[4]) z- a do miest, nachádzajúcich sa mimo leteckých trás leteckej prepravy, vychádza z hodnotenia R. Kohla ([1]). Navrhovaný príplatok 100%, resp. 250% k základnému hodnoteniu leteckých celistvostí sa ukazuje podľa aukčnej praxe ako nedostatočný. Často používaný termín *Cena záľuby* dosahuje na aukciách tisíce Eur ([2]). Počet dochovaných leteckých celistvostí, odoslaných z Prahy v roku 1918, určite nepresahuje hodnotu 10 (zobrazených v publikáciách alebo vystavovaných som videl iba 4). Letecké celistvosti z roku 1918, adresované a aj dopravené do Prahy, by sme určite spočítali na prstoch jednej ruky (zatiaľ som videl iba jediný). Teoreticky by mohla existovať aj letecká celistvosť, odoslaná z- alebo do Brna, ale zatiaľ jej existencia nebola doložená.

Bratislava, február 2013
doc. Ing. Radomil Květon, CSc.

Literatúra :

- [1] Kohl, Roland F.: „Die Flugpost von Österreich, Kaiserreich und I. Republik, Handbuch und Katalog“, Verlag Pollischansky, Wien 1998
- [2] Hirs P.: „RAKOUSKO 1850–1918“, II. upravené vydání, Monografie a špecializovaný katalog, vlastním nákladem, PRAHA 2010
- [3] Ferchenbauer U.: „ÖSTERREICH 1850–1918, Handbuch und Spezialkatalog“, BAND II, Österreich 1850–1864, Selbstverlag, Wien 2008
- [4] Horka P.: Katalog „Československá letecká pošta 1918–1939“, vydala Filatelie Trojan, Praha 1997